

УДК 338.432.002.6

Пілець Н.І.

аспірант кафедри економіки підприємств
Подільського державного аграрно-технічного університету

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ОКУПНОСТІ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

У статті розглянуто визначення поняття «економічний механізм» з точки зору різних вчених. Розкрито поняття та сутність механізму окупності витрат на виробництво сільськогосподарської продукції як одного з елементів економічного механізму. Метою економічного механізму окупності витрат на виробництві продукції сільського господарства є створення умов і використання інновацій для забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції та підвищення ефективності діяльності підприємств.

Ключові слова: механізми, господарський, економічний, функції, важелі, методи, інновації, формування, окупність, витрати.

Пілець Н.И. ПОНЯТИЕ И СУЩНОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА ОКУПАЕМОСТИ ЗАТРАТ НА ПРОИЗВОДСТВО СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ

В статье рассмотрено определение понятия «экономический механизм» с точки зрения различных ученых. Раскрыты понятие и сущность механизма окупаемости затрат на производство сельскохозяйственной продукции как одного из элементов экономического механизма. Целью экономического механизма окупаемости затрат на производство продукции сельского хозяйства является создание условий и использование инноваций для обеспечения конкурентоспособности сельскохозяйственной продукции и повышения эффективности деятельности предприятий.

Ключевые слова: механизмы, хозяйственный, экономический, функции, рычаги, методы, инновации, формирование, окупаемость, расходы.

Pilets N.I. CONCEPT AND NATURE OF FORMATION OF ECONOMIC MECHANISMS PAYBACK ON AGRICULTURAL

In the article the definition of «economic mechanism» in terms of various scientists. The concept and essence of the mechanism of cost recovery in agricultural production as part of the economic mechanism. The purpose of the economic mechanism of cost recovery in agricultural production is to create conditions and innovation to ensure the competitiveness of agricultural products and improve the efficiency of enterprises.

Keywords: mechanisms, Business, Economics, functions, instruments, methods, innovation, development, payback, costs.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки для кожного підприємства основним завданням є отримання максимального прибутку, тому досить важливим є формування економічних механізмів окупності витрат на виробництво сільськогосподарської продукції. Перевищення величини витрат над величиною отриманих доходів є неприпустимим, оскільки призводить до збитковості підприємства. У такому разі варто звернути увагу на формування економічних механізмів окупності витрат, оскільки від цього залежить прибутковість підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У літературних джерелах є безліч різноманітних визначень поняття «економічний механізм». Кожне з них є вірним та додає окремого відтінку одному і тому самому терміну. Серед вчених, які присвятили свої роботи вивченню цього питання, можна виділити таких, як: А.П. Градов, О.А. Галич, О.В. Долід., Й.С. Завадський, Г.Я. Ільницька, О.М. Полінкевич, В.О. Козловський, П.В. Круш, С.О. Тульчинська, Р.В. Тульчинський, С.О. Кириченко, О.В. Кривда, О.П. Кавтиш, С.В. Мочерний, І.С. Скоропад, І.О. Снідаренко, С.О. Шарманська та ін. Однак у світі динамічних змін, розвитку інноваційної економіки дана тема потребує подальших вивчень та узагальнень.

Мета статті полягає у розкритті поняття і сутності формування економічного механізму окупності витрат на виробництво сільськогосподарської продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожна система (органічна, механічна, суспільна, економічна тощо) має свої внутрішні джерела і важелі руху, росту та розвитку. Їх можна назвати внутрішніми механізмами.

Механізми в загальному розумінні – це система елементів, що призначена для перетворення руху одного чи декількох елементів у потрібний рух інших

елементів. Відповідно, під економічними механізмами розуміють використання певних елементів економічної системи для зміни і підсилення руху інших елементів цієї ж системи. Тобто йдеться про засоби або важелі підвищення результативності господарювання на підприємстві.

Як відомо під економічним механізмом розуміють зв'язку послідовно виникаючих взаємозв'язаних економічних явищ. Економічний механізм має вхідну ланку, ініційований процес (незалежного від обставин) слідування одного за іншим певних економічних явищ. Цей процес завершується вихідною ланкою, яка у більшості випадків служить вхідною ланкою іншого механізму. Таким чином, економічний механізм визначається або природою вихідного явища, або кінцевим результатом серії явищ. Але складовими елементами механізмів завжди одночасно виступають і вихідне, і завершальне явища, і весь процес, який відбувається в інтервалі між ними.

Існує величезна кількість економічних механізмів. Якщо виходити з того, що механізм являє собою систему взаємозв'язків економічних явищ, які виникають у певних умовах під впливом початкового імпульсу, то теоретично економічних механізмів може існувати стільки, скільки існує різних імпульсів у кожній системі взаємопов'язаних явищ при заданих умовах [1, с. 172–173].

Зі складу господарського механізму, до певної міри умовно, можна виокремити адміністративний, економічний, інформаційно-психологічний механізми. У ринкових умовах усе більшого значення набуває саме економічний механізм управління, застосування якого у порівнянні з адміністративним та інформаційно-психологічним, не наражається на суттєвий опір об'єктів управління, залишаючи за ними свободу вибору господарських рішень.

Причиною дієвості економічного механізму є більша схильність людей реагувати на економічні стимули, що обумовлено природою економічного інтересу. Саме в наданні чи позбавленні економічних благ полягає дія економічного механізму. Адже, як зазначає С.В. Мочерний, «...за капіталізму... працівники отримують особисту свободу і позбавлені засобів виробництва та засобів до існування» [2, с. 202], а засобами економічного механізму суб'єкт управління надає їх або позбавляє працівників частини винагороди.

Так, Г.Я. Ільницька розглядає економічний механізм як основну частину господарського механізму підприємства, що включає економічні методи, способи, форми та інструменти впливу на економічні відносини і процеси [3, с. 292].

Ю. Лисенко дає таке визначення поняття «організаційно-економічний механізм» – це система формування цілей і стимулів, що дозволяють перетворити у процесі трудової діяльності рух (динаміку) матеріальних і духовних потреб членів суспільства на рух засобів виробництва і його кінцевих результатів, спрямованих на задоволення платоспроможного попиту споживачів» [4, с. 172–177].

О.А. Галич каже, що внутрішній економічний механізм (ВЕМ) підприємства – це система економічних методів та важелів, що забезпечує зовнішні зв'язки підприємства й створює відповідні умови отримання доходу, а також сприяє розвитку виробничих відносин усередині підприємства [5, с. 30].

Вчені П.В. Круш, С.О. Тульчинська, Р.В. Тульчинський, С.О. Кириченко, О.В. Кривда, О.П. Кавтиш розглядають систему ВЕМ як сукупність чинників, які визначають відносини між підприємством і його структурними підрозділами, створюючи умови для проведення внутрішньої економічної діагностики підприємства та реалізації економічних інтересів учасників виробництва [6, с. 23].

На думку І.І. Циглика, ВЕМ підприємства (господарський механізм) – це сукупність економічних методів і важелів, які діють на всіх рівнях управління й дають змогу у відповідності з об'єктивними законами розвитку суспільства активно впливати на виробничу діяльність колективу з метою досягнення економічних і соціальних завдань [7, с. 5].

Й.С. Завадський стверджує, що економічний механізм – складовий елемент господарського механізму, що включає економічні стимули (державні економічні стимули виробництва й матеріальні стимули праці) та важелі (планування, госпрозрахунок, фінансування, умови реалізації продукції, виробничо-технічне обслуговування, умови господарювання, різні ліміти, собівартість продукції, рентабельність виробництва тощо) [8, с. 81].

В. Маєвський розглядає економічний механізм як складову господарського механізму [9, с. 13–17].

Головним завданням управління формуванням витрат виробництва є визначення їхньої обґрунтованої величини в усіх структурних підрозділах підприємства з метою контролю, а також підвищення ефективності діяльності підприємства (зростання прибутку та рівня рентабельності). Воно характеризується такими особливостями: формування витрат здійснюється на усіх етапах виробництва; формування витрат супроводжує усі стадії життєвого циклу підприємства, починаючи зі створення підприємства та закінчуючи його ліквідацією. Процес формування витрат виробництва має регулярний характер і є безперервним [10, с. 19–23]. Таке характерно для постійних витрат; механізм формування

витрат виробництва має детермінований і регульований характер, детермінованість характеризується кількісною визначеністю витрат у часі, за обсягом і структурою. Процес формування витрат виробництва має системний характер, витрати нижчого рівня включаються у витрати вищого рівня і т. д., аж до формування витрат виробництва, які є найвищим рівнем. Ефективне формування витрат виробництва є важливою умовою фінансової стійкості підприємства [11].

Економічний механізм може мати різні режими функціонування: від жорсткого адміністративно управління з високою централізацією прийняття рішень до повного саморегулювання в умовах вільного ринку. Між цими крайніми станами можливий ряд варіантів. Вибір режиму функціонування економічного механізму на підприємстві визначається кількома чинниками, а саме: призначенням продукції, розмірами підприємства та розмірами його підрозділів [12, с. 37–39].

І.С. Скопопад зазначає, що будь-яке підприємство повинно використовувати такий механізм формування витрат виробництва, який дасть змогу отримати повну інформацію про витрати на виготовлення продукції. Саме така інформація є гарантом успіху підприємства в конкурентному середовищі. Вчасне реагування на відхилення витрат від нормативних значень дасть змогу попередити зростання витрат виробництва, що прямо пропорційно впливають на собівартість продукції і прибуток підприємства [13, с. 229–232].

На думку І.О. Сніцаренка, найважливішою рисою підприємства в сучасних умовах господарювання має бути адаптація до змін навколишнього середовища. Вибір тієї чи іншої форми функціонування економічного механізму підприємства значною мірою залежить також і від того, яку ринкову політику проводить підприємство, яких стратегічних цілей воно намагається досягти: чи визначити та захопити нову ринкову нішу, чи забезпечити стабільну діяльність, чи не звертати увагу на зміну ринкових умов функціонування [14].

Проаналізувавши різні думки вчених-економістів щодо визначення поняття «економічний механізм», можна зробити висновок, що економічний механізм є однією зі складових господарського механізму і являє собою сукупність економічних методів, важелів, інструментів, які впливають на діяльність підприємства та є необхідною передумовою його ефективного функціонування.

Щодо структури економічного механізму, то тут більшість вчених пропонують будувати його у вигляді функціонально-цільової схеми взаємодії функціональних підсистем, забезпечення та економічних важелів, комплекс яких спрямований на досягнення цілей підприємства. Економічний механізм складається з планування і економічного стимулювання. У свою чергу, планування є оперативне і техніко-економічне; економічне стимулювання забезпечується через госпрозрахунок, фінанси, ціни.

Суть функції окупності витрат полягає у такому визначенні та поєднанні чинників впливу на них, які забезпечують оптимальне рішення відповідно до бізнесової мети, тобто за яких певний обсяг продукції виготовляється з мінімальними витратами. Тому ця функція обумовлює два завдання: перше – з усіх можливих завжди знаходити таке поєднання чинників виробництва, яке забезпечує реалізацію виробничого результату з найменшими витратами; друге – формування таких внутрішньовиробничих вартісних

оцінок чинників виробництва, які сприяють найкращому використанню обмежених ресурсів для досягнення мети підприємства, тобто – максимального прибутку.

Мета економічного механізму – створити умови для досягнення цілей господарської діяльності економічними методами, які, у свою чергу, складаються із відповідних важелів впливу. Суб'єктом економічного механізму (зовнішнього по відношенню до підприємства) при цьому виступає держава в особі законодавчих і виконавчих органів, місцевого самоврядування, а також недержавні організації, а на рівні окремого підприємства (внутрішній рівень) – його органи управління (власник, директор, рада директорів тощо).

Для побудови механізму окупності витрат на виробництво сільськогосподарської продукції ми також взяли за основу функціонально-цільову схему взаємодії підсистем і підсистем забезпечення, комплекс яких через використання інструментів спрямований на забезпечення досягнення цілей підприємства. Підсистема забезпечення механізму окупності витрат на виробництво продукції складається з правових, нормативно-методичних, інформаційних, фінансових, ресурсних, технічних підсистем підприємства. До функціональних підсистем механізму окупності витрат на виробництво сільськогосподарської продукції належать: фінансовий механізм, умови реалізації продукції, планування, облік, аналіз та контроль витрат за їх видами, мотивація і стимулювання персоналу, інновації. Структура економічного механізму окупності витрат на виробництво сільськогосподарської продукції наведена на рис. 1.

При формуванні механізму окупності витрат на виробництво сільськогосподарської продукції за основу взято інструменти та показники: економічні, організаційні, екологічні, правові, соціально-психологічні, техніко-технологічні, збутові та інноваційні.

До економічних відносимо: оптимізацію витрат на виробництво продукції; зниження собівартості продукції; терміну окупності капітальних вкладень; підвищення матеріальної зацікавленості, рівня продуктивності праці; управління якістю сільськогосподарської продукції. Організаційними інструментами є вдосконалення організації виробничого процесу, робочих місць та умов праці. До екологічних інструментів включаємо: охорону навколишнього середовища; дотримання санітарних норм виробництва. Правовими інструментами є: дотримання прав споживачів продукції; документальне забезпечення відповідності продукції встановленим стандартам; правове регулювання діяльності організації. До соціально-психологічних інструментів належать: підвищення кваліфікації працівників підприємства; професійна

укомплектованість кадрами; формування системи мотивації працівників; матеріальне стимулювання економічних ресурсів і зниження витрат. Техніко-технологічні інструменти: механізація і автоматизація виробництва; застосування еколого-економічних технологій, забезпечення контролю якості продукції. Збутовими інструментами є: раціональна організація цінової політики підприємства; організація пошуку нових ринків збуту. Інноваційними інструментами є: інноваційні процеси (технічні, організаційні та соціально-економічні).

На нашу думку, підприємство повинно вибудувати такий економічний механізм, який при використанні інноваційних підходів уведення виробництва (нові технології, високої якості насіння, виробництво екологічно чистої продукції) дасть змогу зменшити термін окупності витрат виробництва, отримати конкурентні переваги на ринку.

Висновки. Економічний механізм у цілому включає в себе сукупність цілей, функцій, методів, способів, стимулів і важелів регулювання економічних процесів з метою підвищення їх ефективності. Механізм окупності витрат є складовою економічного механізму, оскільки він виступає необхідною передумовою для підвищення прибутковості при виробництві сільськогосподарської продукції. Уважаємо, що структура

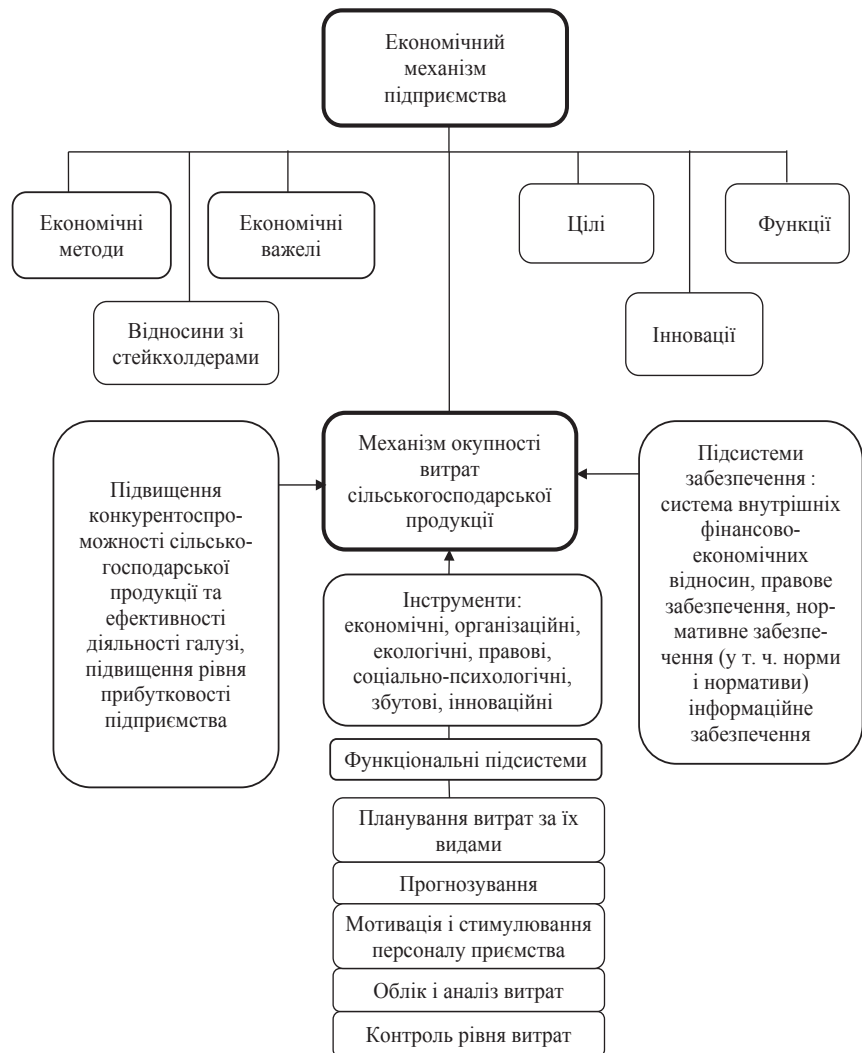

Рис. 1. Економічний механізм окупності витрат на виробництво сільськогосподарської продукції

Джерело: адаптовано автором на основі [16; 17]

механізму має вигляд оптимальної взаємодії функціональних систем і підсистем забезпечення виробництва і збуту, використання інновацій для досягнення цілей, зменшення термінів окупності витрат та забезпечення ефективної роботи підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Градов А.П. Цикличность развития экономики и управление конкурентными преимуществами : [монография] / А.П. Градов. – СПб. : Полторак, 2011. – 1150 с.
2. Мочерний С.В. Економічний енциклопедичний словник : у 2-х т. Т. 1 / С.В. Мочерний, Я.С. Ларіна, О.А. Устенко [та ін.] ; за ред. С. В. Мочерного. – Львів : Світ, 2005. – 616 с.
3. Ільницька Г.Я. Формування фінансово-економічного механізму управління підприємством / Г.Я. Ільницька // Науковий вісник Українського державного лісотехнічного університету : зб. наук.-тех. праць. – 2004. – Вип. 14.7. – С. 291–294.
4. Лисенко Ю.В. Теоретичні засади управління конкурентоспроможністю підприємства / Ю.В. Лисенко, І.В. Радамовська // Прометей. – 2013. – № 1(40). – С. 172–177.
5. Галич О.А. Внутрішній економічний механізм підприємства / О.А. Галич. – Полтава, 2005. – 298 с.
6. Круш П.В. Внутрішній економічний механізм підприємства / П.В. Круш та ін. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 206 с.
7. Циглик І.І. Внутрішній економічний механізм підприємства : [навч. посіб.] / І.І. Циглик. – Івано-Франківськ : ІМЕ, 2000. – 104 с.
8. Завадський Й.С. Управління сільськогосподарським виробництвом у системі АПК / Й.С. Завадський. – К. : Вища школа, 1992. – 367 с.
9. Маевский В. Логистика и финансы / В. Маевский // Финансовый директор. – 2005. – № 6. – С. 13–17.
10. Шарманська С.О. Стимулююча функція прибутку: теоретичні і практичні проблеми її реалізації / С.О. Шарманська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 2. – С. 19–23.
11. Долід О.В., Полінкевич О.М. Фінансово-економічний механізм формування доходів і витрат підприємства / О.В. Долід, О.М. Полінкевич [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/MicroCAD/2014/S23/ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ%20МЕХАНІЗМ%20ФОРМУВАННЯ%20ДОХОДІВ.pdf>.
12. Козловський В.О. Структурна модель формування економічного механізму / В.О. Козловський, Л.Г. Дончак // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2010. – № 5. – С. 37–39.
13. Скоропад І.С. Механізм управління витратами підприємства / І.С. Скоропад, Б.Р. Балюк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.10. – С. 229–232.
14. Сніцаренко І.О. Формування економічного механізму управління підприємством в сучасних умовах господарювання / І.О. Сніцаренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/27_NPM_2012/Economics/10_116813.doc.htm.
15. Овсюкова Ю.В. Формування механізму окупності витрат на виробництво продукції / Ю.В. Овсюкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [file:///C:/Users/us/Downloads/Vkhnu_ekon_2013_11_36%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/us/Downloads/Vkhnu_ekon_2013_11_36%20(2).pdf).
16. Обґрунтування та створення фінансово-економічного механізму підприємства / А.О. Єліфанов, В.П. Москаленко, О.В. Шипунова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_BOA/Shipunova_1.pdf.

УДК 332.2:631.11(447.41)

Пісковець О.В.

*кандидат економічних наук,
викладач економічних дисциплін
Відокремленого підрозділу
Національного університету біоресурсів і природокористування України
«Ірпінський економічний коледж»*

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ КІЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Статтю присвячено раціональному землекористуванню сільськогосподарських підприємств регіону. Розкрито сутність поняття «раціональне землекористування». Досліджено вплив посівних площ на основні економічні показники. Зазначено напрями ефективного використання землі.

Ключові слова: земля, земельні ресурси, раціональне землекористування, посівні площі, витрати, сільськогосподарські підприємства.

Пісковець О.В. ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАЦИОНАЛЬНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЗЕМЕЛЬ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ КИЕВСКОЙ ОБЛАСТИ

Статья посвящена рациональному землепользованию сельскохозяйственных предприятий региона. Раскрыта сущность понятия «рациональное землепользование». Исследовано влияние посевных площадей на основные экономические показатели. Отмечены направления эффективного использования земли.

Ключевые слова: земля, земельные ресурсы, рациональное землепользование, посевные площади, расходы, сельскохозяйственные предприятия.

Piskovets O.V. ECONOMIC ASPECTS OF FORMING OF SYSTEM PROVIDING THE RATIONAL USE OF EARTH IN AGRICULTURAL ENTERPRISES OF THE KYIV REGION

The article is sanctified to rational land-tenure of agricultural enterprises of region. Essence of concept of rational land-tenure is exposed. Influence of sowing areas is investigational on basic economic indicators. Directions of the effective use of earth are marked.

Keywords: earth, landed resources, rational land-tenure, sowing areas, agricultural enterprises, expense.

Постановка проблеми. Проблема раціонального землекористування була і залишається однією з найактуальніших у сільськогосподарському виробництві,

так як у цій галузі предметом і засобом праці є земля. Вона є основою для розміщення виробництва та продуктивних сил, а також підґрунтям відтворення всіх